

BADIIY TARJIMA VA UNING AHAMIYATI

To‘lanova Gulshanoy

Andijon davlat chet tillar institute

ingliz filologiyasi o‘qitish metodikasi va tarjimashunoslik fakulteti

Tarjima nazaryasi va amaliyoti 1- bosqich talabasi.

Ilmiy rahbar: Axmedov Azimjon

Andijon davlat chet tillar instituti,

Gid hamrohligi, madaniyatlararo muloqot va

tarjimashunoslik kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada badiiy tarjimaning mazmuni, vazifalari va adabiyot hamda madaniyatlararo aloqalardagi ahamiyati yoritib beriladi. Shuningdek, badiiy tarjimaning o‘ziga xos xususiyatlari, tarjimon oldida turgan vazifalar hamda asarning badiiy uslubini saqlab qolish masalalari tahlil qilinadi. Maqolada badiiy tarjima jarayonida muallif fikri, obrazlar va badiiy tasvirlarni boshqa tilga to‘g‘ri va mazmunan mos tarzda yetkazishning muhim jihatlari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijasida badiiy tarjimaning xalqlar o‘rtasidagi madaniy aloqalarni rivojlantirishdagi o‘rni va ahamiyati haqida xulosalar beriladi.

Badiiy tarjima adabiyot va tilshunoslik sohasida muhim o‘rin tutadigan yo‘nalishlardan biridir. Turli xalqlarning adabiy merosini boshqa xalqlarga yetkazishda badiiy tarjimaning o‘rni beqiyosdir. Tarjima orqali dunyo adabiyotining eng yaxshi namunalari keng kitobxonlar ommasiga taqdim etiladi va bu jarayon madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishga xizmat qiladi. Badiiy tarjima oddiy tarjimadan farqli ravishda nafaqat matn mazmunini, balki uning badiiy uslubini, ruhini va muallifning individual ijodiy uslubini ham saqlab qolishni talab qiladi. Shu sababli tarjimon tilni mukammal bilishi bilan birga, adabiyot, madaniyat va tarixiy muhitni ham chuqur tushunishi lozim. Asardagi obrazlar, metaforalar, iboralar va badiiy tasvirlarni boshqa tilga mos tarzda yetkazish tarjimondan katta mahorat talab etadi. Hozirgi davrda badiiy tarjima nafaqat

adabiyot rivojida, balki xalqlar o'rtasidagi madaniy va ma'naviy aloqalarni mustahkamlashda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois badiiy tarjimaning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada badiiy tarjimaning mohiyati, o'ziga xos xususiyatlari hamda uning adabiyot rivojidagi o'rni tahlil qilinadi.

Badiiy tarjima adabiy asarlarni bir tildan boshqa tilga o'girish jarayonida muhim ijodiy faoliyat hisoblanadi. Badiiy asarlar o'zining estetik qiymati, obrazlar tizimi, badiiy tasvir vositalari va muallif uslubi bilan boshqa turdagi matnlardan farq qiladi. Shu sababli badiiy tarjima jarayoni oddiy axborot tarjimasidan ancha murakkab hisoblanadi. Tarjimon asarning nafaqat mazmunini, balki uning ruhiy va estetik ta'sirini ham boshqa tilga to'g'ri yetkazishi lozim. Badiiy tarjimaning muhim jihatlaridan biri — matndagi badiiy vositalarni to'g'ri ifodalashdir. Adabiy asarlarda metafora, o'xshatish, ramz, epitet kabi tasviriy vositalar keng qo'llaniladi. Ushbu vositalar asarning badiiy ta'sirchanligini oshiradi. Tarjimon bunday tasviriy vositalarni boshqa tilga mos holda ifodalashi zarur. Ba'zan bunday vositalarni aynan o'sha shaklda tarjima qilish mumkin bo'lmasa, tarjimon mazmuniga yaqin bo'lgan boshqa ifoda usullaridan foydalanadi.

Badiiy tarjima jarayonida qahramonlarning nutqi va xarakterini saqlab qolish ham muhim hisoblanadi. Adabiy asarlarda har bir qahramon o'ziga xos nutq uslubiga ega bo'ladi. Ba'zi qahramonlar sodda va xalqona tilda gapirsa, boshqalari murakkab va badiiy nutqdan foydalanishi mumkin. Tarjimon bu farqlarni ham tarjimada aks ettirishi kerak. Chunki qahramon nutqi uning xarakterini ochib berishda muhim rol o'ynaydi. Badiiy tarjimada milliy koloritni saqlab qolish masalasi ham katta ahamiyatga ega. Milliy kolorit deganda asarda tasvirlangan xalqning turmush tarzi, urf-odatlarini, milliy qadriyatlari va madaniy xususiyatlari tushuniladi. Tarjimon bu unsurlarni boshqa til kitobxoniga tushunarli qilib yetkazishi kerak. Buning uchun ba'zan izohlar berish yoki mos ifoda vositalarini tanlash talab etiladi.

Tarjimonning ijodiy yondashuvi ham badiiy tarjimada katta ahamiyat kasb etadi. Tarjimon asl asarni chuqur o'rganib, uning mazmuni va badiiy xususiyatlarini to'liq anglab

olishi zarur. Shundan so‘ng u matnni yangi til muhitiga moslashtiradi. Shu sababli ko‘pincha badiiy tarjima “asarni qayta yaratish jarayoni” deb ham ataladi. Badiiy tarjima dunyo adabiyotining rivojlanishida ham muhim rol o‘ynaydi. Tarjima orqali turli xalqlarning eng yaxshi adabiy asarlari boshqa tillarga tarqaladi va keng kitobxonlar ommasiga yetib boradi. Bu jarayon adabiyotlarning o‘zaro boyishiga va madaniy aloqalarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Ko‘plab yozuvchilar boshqa xalqlarning adabiyotidan ilhom olib, yangi asarlar yaratganlari ham ma’lum.

Shuningdek, badiiy tarjima yosh avlodning dunyoqarashini kengaytirishda ham muhim ahamiyatga ega. Tarjima qilingan asarlar orqali kitobxonlar boshqa xalqlarning madaniyati, tarixiy tajribasi va hayot tarzini o‘rganadilar. Bu esa insonlarda bag‘rikenglik, madaniyatlararo hurmat va tushunishni rivojlantiradi. Badiiy tarjima adabiyot, tilshunoslik va madaniyatlararo muloqot sohalarida muhim o‘rin tutadi. U xalqlar o‘rtasidagi ma’naviy aloqalarni mustahkamlaydi, adabiy merosni keng tarqatadi hamda dunyo adabiyotining boyishiga xizmat qiladi. Tarjimon esa bu jarayonda muallif va kitobxon o‘rtasida muhim ko‘prik vazifasini bajaradi.

Mening fikrimcha, badiiy tarjima adabiyot rivojida juda muhim o‘rin tutadi. Chunki tarjima orqali turli xalqlarning eng yaxshi adabiy asarlari boshqa tillarda ham o‘qilishi mumkin bo‘ladi. Agar badiiy tarjima bo‘lmaganida, ko‘plab mashhur asarlar faqat o‘z tilida qolib ketar va boshqa xalqlar ularning mazmuni bilan tanisha olmas edi. Badiiy tarjima jarayonida tarjimon katta mas’uliyatni o‘z zimmasiga oladi. U muallifning fikrini, hissiyotini va asarning badiiy ruhini boshqa til kitobxoniga to‘g‘ri yetkazishi kerak. Shu sababli tarjimon nafaqat tilni yaxshi bilishi, balki adabiyot va madaniyatni ham chuqur tushunishi lozim deb o‘ylayman.

Shuningdek, badiiy tarjima xalqlar o‘rtasidagi madaniy aloqalarni mustahkamlashda ham muhim rol o‘ynaydi. Tarjima qilingan asarlar orqali kitobxonlar boshqa xalqlarning turmush tarzi, urf-odatlar va qadriyatlar bilan tanishadilar. Bu esa insonlarning dunyoqarashini kengaytiradi va madaniyatlar o‘rtasidagi o‘zaro hurmatni oshiradi. Shu

sababli badiiy tarjimani rivojlantirish, malakali tarjimonlarni tayyorlash va turli xalqlar adabiyotini keng targ‘ib qilish juda muhim deb hisoblayman.

Xulosa qilib aytganda, badiiy tarjima adabiyotning eng muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u adabiy asarlarni bir tildan boshqa tilga mazmuni, uslubi va badiiy ruhini saqlagan holda yetkazadi. Badiiy tarjima orqali turli xalqlarning adabiy merosi keng kitobxonlar ommasiga taqdim etiladi, xalqlar o‘rtasida madaniy ko‘prik hosil bo‘ladi va dunyo adabiyotining boyishi ta‘minlanadi. Tarjimon bu jarayonda nafaqat til bilimini, balki adabiyot, madaniyat va tarixiy bilimlarni ham chuqur bilishi lozim. Asarning obrazlari, metaforalari, iboralari va uslubi tarjimada to‘g‘ri ifodalanishi muhimdir. Shu sababli badiiy tarjima oddiy matn tarjimasidan ancha murakkab va ijodiy jarayon hisoblanadi. Badiiy tarjima adabiyot, madaniyat va tilshunoslik sohalarida muhim o‘rin egallaydi, xalqlar o‘rtasidagi madaniy muloqotni rivojlantiradi va kitobxonlarning dunyoqarashini kengaytiradi. Bu esa badiiy tarjimaning nafaqat amaliy, balki ijtimoiy va ma‘naviy ahamiyatini ham oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lawrence Venuti. *The Translator’s Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge, 1995.
2. Peter Newmark. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall, 1988.
3. Susan Bassnett. *Translation Studies*. London: Routledge, 2002.
4. Jeremy Munday. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. London: Routledge, 2016.